

TOPIC:

PUBERTY (BOY)

INFORMANT:

SOLOMONS KOROWACA. (M. 64 YRS)

ORIGIN:

NAIKINI. NAITASIRI.

PLACE OF INTERVIEW:

NAITASIRI.

DATE:

23/9/83.

INVESTIGATOR:

WILLIE DARI.

Kerau veitalanoa tiko go kei Solomone Korowaca mai Naikini mai Naitasiri ena talanoa taka tiko koya mai valavala ni tiko-i-bure ni gone lalai ena gauna eliu. Vinaka Solomone.

Vinaka, au a dau tiko-i-bure taki ira na gone mai na gauna sara sa se tu donu kina na noqu bula niu se cauravou tiko, kenai cakacaka dau vao.

Dau tauri mai na bitu lada me kola rua taki na lomani bitu dau sivi sava vaka maqosa vaka yagonaleka taki. I mai ucu yani na bitu ena lomani nodra ka vakatagane na gone, e dau mai vakadretaki me yacova sara mai na gusuni nodra vicovico, me kua ni vavaku kina. Sa qai dau masi sara vaka maleka na nodrai yaya, sa qai dau dre sara vaka maleka na kumina.

Ni bera tiko ni vakayacori na ka go, au dau vakayagataka edua na draunikau vakaviti na lalaiwaiveu, dau mai tu na draunikau go baleta kemani yaco na turu dra balavu, edua au tava ena sui na wai go kesana dua na turu dra balavu, sana tatara sara ga ni turu dra balavu.

Ia, dau vava, au sa mai masia sara va ka vinaka na delana meu sa raica ni sa namare, sa qai kau mai mai tero. sa qai vaá tava yani, gauna go sa se

beka na ka qo, baleta na gauna ya se tu na bitu se qani kai.

Au dau vei tik-ibure vei ira na cauravou, au dau vakayagataka ga na yameni tofo. Au na tavai koya yani, e dau vulavula tu mai na kenai rairai e bili sobu yani ki ra ena rukuni vicovico, sui sara ena draunikau na wainimate lalaiwaivou.

Ia, esa dau vakarau taku tu na kena caka tu na masi vulavula. Mai caka yani ya sa qai caka na drauni batibati koro, me biu e delani mavoa sa qai vakavivi yani. Vivi, sa qai kau mai ki vale era sa qai mai tiko bogi v No dra kau mai qo au sana mai davo tuga vaka kei ira me baleta tiko na mataka ekei na siga ni ra dau serekina ki wai, na vadreti.

Ena gauna qo, era sana lako tiko mai na wekadra na gone keimani na mai raici tiko, kau mai na toa, na vuaka, na dalo, tevu tiko na nodra ibe, me va na bogi. Sa qai mai caka na bogiva. Na gauna ni bogiva, qo, nai yau taucoko, nai sulu, ibe na kakana, rawa ni moku na vuaka, ni bibi ni tiko-i-bure taki e dua na tagane ena neitou lomani koro, vakabibi ke ulumatua.

Ea lewe ono, na gone au a seleta .Sa duatani na noqu iyau, dua taki na kequ toa, dua tani na veika taucoko ea cakaveiau. Ya na yabaki 1952. A bogiva va sara tiko ga na gone qo, qai laba mai na tamani cagilaba levu koya a labata na noda vanua ka domuya tiko na nodra a lako ki Maleya.

Siga talaga koya, au sa mai kau kina koi au meu sa laki sotia, au sa qai lako rau sa qai mai taura tu yani koi rau na noqu qase na cakacaka qo. Me vakaga ni sa tu na vuniwai, sai kenai otioti talega koi iratou na lewe ono ya ni sa tu ra rarana ya. Nikua sa mamada ka rawarawa veikeda. E liu e uro vei au, ni levu na noqu i yau levu na kequ toa.

E vaka ya tiko nai vakarau ni tiko-ibure ena neitou vanua sa vava ga na kena levi. Vinaka.

_: Na gauna ni curuibure ena gauna e liu, edau yacova beka toka na gauna cava era sa qai dau sele kina na cauravou?

E sega ni gauna dodonu sara, e dau vakatau ga na gone ena nodra sa via tiko-i-bure. Ni da sa raica tu ni sa levu tu na cauravou, sana tarogi vacava ko sa tiko vata kei na dua na yalewa se, se bera.

Ya e duidui kina na tiko-i-bure taki ni dua na gone kei na dua na tamata bula. Kevaka sa tiko vata mai kei na dua na yalewa, esana rawa ni boiri se dua na ka vaya ena yaco vua. Qo edau ka vakarerevaki toka ke dua na tamata e sa toka na vauna ya.

_: Vakacava nisa na nakinaki toka na tamani gone me sa sele ko luvena, ena dua beka nai yau ena kauta ma~~u~~ ko tamani gone me mai kerei iko kina se ?

E tu na kena mataqali e rua na kenai vakarau, dua, sana gadreva mai ko tamani gone menamai sele ko luvena, dua tale ena nodra sa bolebole ga mai ni ra sa tamata levu mai. Ni ra dau madua taka nira sa dau lako mai ko ira nai caba era sa sele tu mai, esa qai dau tukuni yani sakuwalu, boci.

Era dau madua, ra sa qai dau lako mai ki sele. Nai yau e sega, esa qai dau kau ga mai vakadua ena bogi va.

_: E dau tu beka na gauna ninomu veisele me vaka na time table sera sa dau cakaga na veisele?

Au tu vakavanua sega na noqu leqa, ia, au dau talei taka nodra dau gole mai mera mai sele, ena sega tale ni wawa sana cakaga rawa ni tu vakawawa tsucoko na ka au na via saga tale.

_: Au kerea moni talanoa taka mada na vua koni na laki veisele kina, ena caka beka ena dua na bati ni wai se?

Vakatau saraga na nona loma qa ko koya na gone e via sele. ke gone loma qa ena rawa ni caka ga e vale, edua ga naka, e dau sogo ni gusudra. ena qai kau mai edua na kau levu me mai kubuta tu. sa qai dau yacana tu na kata kau. NI sa mavoa tu na soco ni vicovico sa vaka baba tu na kau qo.

_: Vakacava na gauna ni sana gole kina qori, era sana gole talega yani ko

ira na tubutubu se ko ira na tinadra?

Dina, e liu e dau tu na dresi, qo mera mai veivesu toka kevaka ena via moqe na gone. Au na galala ga baleta niu veisele ko rau ga na gone kei koya na drese erau na vei mulomulo toka.

_: Mevaka ni tukuna toka na bitu edau vakayagataki ena veisele ena gauna e liu, rawa nikoni talanoa taka ya se bitu vacava ya, na bitu wai se?

Na bitu ni valagi, kau mai mai sivi vaka vinaka sa dua na ka na kena gata. au se bera ni vakayagataka vakadua, niu dau raica ga ni dua na bitu sa gagata toka, e lailai tale na gata ni sele se qani tavaya.

-: Solomone, au rogoca ni ko ira na dau veisele ena gauna eliu, era dau vakayagata ena veisele ena kai, e dina ya?

Na kai au se bera vakadua ni vakayagataka, na kai e wase rua tiko, e dua e matau e dua e mawi, dua na ka na kena gagata, ni ko sa tava ga vago, esa dau vaka saraga na yameni toro ni gata toka.

_: Solomone, me vaka ena gauna e liu dau vakayagataki kina na boci me bola edau caka beka vakadava na tikini boci ya?

Nisa kola ga na boci vago erau sana tavase saraga na tikina erua, sana qai tu mai na qavoqavo sana qai drega mai na qavoqavo sana qai vivi na tolo

_: Kemuni ni dau veisele ni dau maka taka na vanua me sele, ni dau cakava vakacava ya?

Ni sa tu na boci evaka tagaulu toka, eda raica saraga ena vanua koya na nona tebetebe vata kei na toloni boci, na vanua sara ga eyacova na toloni bitu sai koya saraga ya na vanua me na tava, ni tava ga erau sana lutu na tikini bocu ruarua. Eso sana vavaku toka sana vagaya na kena sele.

_: Na wainimate ni tukuna toka qori na lalawaivou, so tale beka na wainimate koni na vakayagataka me baleti ira na gone era dau sele?

Ia, na kani uto, kevaka sa mani bogi dua bogi rua, na vuce mai na yasani

ni nona bocá, otiya na tabaki, edua na kau e tu ena gauna ya na teidromu qo na vakamalumu taka na vuce , Nisa vuce mai sana qai vesu toka ena yasani bocá me kua ni dua na leqa tale.

_:Vakacava na masi?

Na masi e da kotikoti vakabalavu me vaka na vadreti sa qai olo na ka levu me malo, olo, vago sa qai tabeca mai na ceke , qai mai vadreti me daqomaki tu na cauravou koya. Ia, eso na gauna e dau vuce se bula mai na nodr₂ ka na gone, nisa dau bila mai vago, ka au qai dau cakava, au dau vakasinaita tu na medra tavaya wai,ni sa bula ga mai na kau, ena gamuta sara tu na ka ya sa mai lako sobu tale yani na ka ya.

Kena mosi ena rawa ni turu balavu tale.

_: Vaka niko ni tukuna tiko qori ni koni na tiko vata kei ira na gone tiko-i-bure taki, ena dua ga na,vale se bure ni na tiko kina se na nomuni lomani vale saraga?

Ni sa rogoci ki nakoro enanodra sa tikoibure taki na gone qo, keimami sa mai tu ga vaka dua na neitou vale. Au sa kana moce tuga, au sa wananavu saraga vei au na gauna qo, niu kana moce tuga ka kau mai na noqu iyau.

_: Mevaka koni sana tiko vata kei iratou na gone lalai ya, ena dua beka na vakasala koni na tukuna toka vei ira tou na gobe ya ena nodra tou na tiko voli?

Keimami sana veitalanoa tuga me kua na rarawa, mera mamarau tuga mera vakacegu tuga.

_:Na veisau ni vadreti e caka tuga ena veisiga?

Na mataka, e sega ni veisau ena vanua mamaca. Era na qai toni tu e wai. E sana laki toni tu e wai me rawa ni malumu vei ira na gone era sele tiko ke cakavaca erawa ni dra tale.

_: E dau ka vakaturaga na ka baleti ira na lalai, vakacava na tevu ni nodra ibe, ko cei beka ena tevuka na nodra ibe?

Ko ira saraga nai tubutubu qai tiko na veiwekani, era na lako mai ka kauta mai na kakana, nai yau ni ka bibi vei ira nisa tiko-i-bure taki ko ira na nodra gone.

_: Au kerea kevaka koni rawa ni talanoa taka se cava na yaco toka ena bogiva, na cava sara dau yaco toka?

Na bogiva sa dua toka na veimeketi maleka, tubu na mamarau, na gunu yaqona sa mai cava kina na tiko-i-bure ka caka na kena taralala, marau ni sa qai mai cava na bogi, era na vakaitavi sara ga na tamana kei na tinana na gone kei ira na wekadra, soqo saraga na koro taucoke ena ka qo.

_: Na gauna cava ena laki toni kina na vadreti ki wai?

Na mataka lada kei na yakavi, nisa kau mai na vadreti sa qai mai lili tu ena tabani kau dau tukuni tu merawa kina ni mavo totolo na gone kevaka era lako na tama mera laki rai~~da~~ tu na vadreti. Era sana kila tale ga kina nisa sele ke ratou ke ka.

_: Eso beka na vakatatabu lalai beka edau caka ena gauna ni tiko-i-bure talai ko ira na lalai?

Io, na vakatabui toka na masima kei so na kakana wai me vaka beka na kai rawa ni ca tale kina na mavoa.

_: Au dau rogoca mai Vanua Levu, ni dau vakatabui na vanua ena laki sili kina ko ira na gone qo, vakacava mai na nomuni vanua?

Sega, keimami rawa ni lako ki veikau ke sega ki matasawa ga laki caka kina na ka qori. Ra sava ka vakavinaka keimami lesu tale mai.

_: Vaka ni tukuna toka, nai yau e levu sara ko na ciqoma, e yau sara

vakacava qo?

Na gauna ya au cakava tiko kina na ka qo, e sega ni talei kina vei au na yau niu se bula tu vaka cauravou, na toa ga na kakana au dau via kania, nai yau esa dau nodrau na noqu qase.

_: Me vaka koni tukuna toka mai ni duidui ni dua na gone lalai kei na dui na tagane esa tara yalewa oti, ena vacava na vukivuki ni nomu veisele vua na gone esa tara yalewa toi kei koya na gone lailai?

Na gone ese bera ni tata yalewa, ni da cavaka ga vaqe e sana malumu na nona viciko, ia, koya sa tara yalewa, ni sa dau dreti mai na yagona vaqe, e sa dau vavaku tu ka batu kina na uro, qai dau dredre kina me dreti sobu mai. E kaukawa vakalevu, rawa ni boiri na uluna ni sa rui vavaku na yagona, koya na gone erawarawa sara na qarava.

Ena rawa ni ramusu na kau e vakayaga taki koya ya esa dau vinakati kina me tauri sara vakamaleka na ka qo.

_: E dua na ka Solomone, au rogoca ni tabu sara ni ra veiraici ko ira na gone qo kei ira na marama kunekune edia beka ya se?

E sega ni dau vaq ri vei keitou, ke lako ga mai edua na yalewa erou dau veidomoni tu erawa, no yavala kina nai yaya ka dra balavu tale, koya ga ya e dau vakatabui kina vei ira na yalewa mera dau lako mai kina bure.

_: Vinaka sara vaka levu, Solomone ni se bera ga ni tini na nodaru veitalanoa me baleta na tiko-i-bure taki nodra na gone, au kerea ga ke ko rawa ni talanoa taka vei au eso na ka lalai beka kose berani tukuna ni se bera ni mai cava na vei talanoa qo.

Vinaka, dua ga na ka meu vaka lekaleka taka, na veisau ea caka ena gauna keimami a veitikoibure taki kina koi keimami, keimami sega ni vulica keimami a doudou ga baleta ni keimami nanumi ira na kau tamata. gauna qo sa rawarawa, ia, sa bau dua na ka rarawa vei keimami na ka keimami a sotava ya ni ka mosi, ni sere nai vivi, laudre tu na nona kau, dredre ni dua ga na tamata me vakavadreti taki koya vakataki koya. ni sa caka vua na ka qo, rawa ni tuteqe saraga na kena mosi vua.

Au madaga nia caka vei ratou na luvequ na gauna qo sa dua na ka vakacegu vei au au sa vakavinavinaka kina vakalevu. Ia dina na veisau na gauna qo sa rui rokaca, na veisau ni veisele au sa rui vakavinavinaka kina .

Sa kena levuga ya.

_: Dua ga na ka ni se bera ni tini, vakacava na sevu taki ni yaya, edau tu eso na vakasala ni dau tukuna vei ira na gone?

E dua nana kena vosavosa, ni sa tubu cake tã ko mai edua na cauravou, sa qai dau tukuni yani,ei, vacava mo laki sevuta na ka qori vei dua na buinigone. Ya na kena vosa ga.Dau dua na ka na neimami dau rerevaki ira na yalewa, qo dau kena vosa ga, sega ni ka rawarawa,dina ni keimami vei vinakati tiko, e dua ga na ka dau rerevaki tiko na dogai.

Ni sana raica tu na lagosa na vaka tu vua na soqe levu, ena via kana sana vosa dua tani tu ke keraa mai e dua na ka. Baleta ga na dogai e tuna gauna e liu. Keimami dau rerevaka sara na tara yalewa vakaveitalia se ko ira na yalewa mera tara tagane vakaveitalia. Dau yaya tu. Vinaka.

Vinaka sara vaka levu Solomone Koroiwaca, dua na turaga mai Naikini Naitasiri, ka talanoa taka tiko vei au na i vakarau ni tiko-i-bure e dau cakava tu ko koya vei ira na gone ena nona koro ena gauna e liu. Vinaka sara vakalevu.
